OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

Evaluace implementace principu inovativnosti v OP LZZ

Manažerské shrnutí

PODPORUJEME VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Tato zpráva je výstupem ze zakázky "Evaluace implementace principu inovativnosti v OP LZZ" financované z projektu technické spolupráce OP LZZ "Zpracování evaluací, analýz a odborných studií pro OP LZZ 2008-2015" (číslo projektu CZ.1.04/6.1.00/09.00016).

esf evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MPSV

Manažerské shrnutí

Cílem zakázky *Evaluace implementace principu inovativnosti v Operačním programu Lidské zdroje a zaměstnanost* bylo průběžné hodnocení (mid-term evaluace) podpory inovativních činností z OP LZZ a následné hodnocení (ex-post evaluace) podpory inovativnosti z CIP EQUAL. Závěry studie odpovídají zejména na otázku, do jaké míry jsou z OP LZZ podporovány inovace s potenciálem pozitivní změny, a hodnotí podmínky pro jejich vznik a uplatnění. Evaluace dále poskytuje doporučení pro podporu inovativních aktivit v OP LZZ a ESF pro příští, příp. v rámci pilotní výzvy i v současném programovacím období.

Výsledkem řešení **evaluačního úkolu č. 1** „Vyhodnoťte relevanci témat inovativnosti OP LZZ a jejich promítnutí do vyhlášených výzev v kontextu socioekonomického vývoje a pokroku implementace OP LZZ" je zjištění, že témata inovačních aktivit (jak jsou definovaná v programovém a prováděcím dokumentu OP LZZ, viz příloha 1) jsou relevantní (umožňují dostatečně reflektovat konkrétní potřeby inovační poptávky), a zjištění, že jsou ve vyhlášených výzvách OP LZZ vždy zahrnuta, což je dáno jejich šíří a obecností vymezení inovativnosti jako horizontálního principu. Většina výzev ale v souhrnu inovativnost témat blíže nespecifikuje a nedefinuje výchozí úroveň (base-line). Objasnění inovativnosti projektu tak závisí na argumentační schopnosti žadatele a její posouzení na znalostní kapacitě hodnotitele. V případě grantových projektů je explicitně inovativní pouze výzva 30, která cíluje vznik nebo rozvoj sociálního podnikání. Je tedy vhodné zaměřit se na přípravu strategie pro období 2014+ a na vytvoření odpovídající vnitřní a vnější znalostní (expertní) kapacity v oblasti sociálních inovací, vč. aktivní účasti v nadnárodních expertních sítích a mezinárodních výzkumných aktivitách, vytvoření domácí tematické sítě pro oblast sociálních inovací na národní, regionální a lokální úrovni, vytvoření metodické podpory pro implementaci inovační podpory na programové a projektové úrovni s využitím zahraničních zkušeností.

Na základě analýzy témat tzv. Vídeňské deklarace[1] a realizace mezinárodního expertního panelu a panelu v ČR zacíleného na prioritizaci témat Společného strategického rámce ESF vyplynulo, že téma sociálních inovací, resp. inovačnosti v sociální oblasti je sice velmi živé, ale zároveň neusazené, tj. přístupy a pojetí jsou různorodé mezi organizacemi i zeměmi, dokonce i v rámci organizací. Témata pro ESF jsou považována za tradiční, což ale nevylučuje jejich inovační uchopení. Nicméně příklady přístupů, které experti považují za inovační, nejsou zatím v rámci ESF časté. Jako inovační jsou spíše vnímána jiná témata, zejména na pomezí či v propojení různých oborů (na což odkazují i náměty výše uvedené Vídeňské deklarace). **Témata relevantní zejména pro plánovanou pilotní inovativní výzvu** v oblasti podpory 3.1 OP LZZ byly identifikovány následující: 1) Integrované postupy různých forem opatření na zvýšení zaměstnatelnosti, jako je individuální podpora, konzultace, poradenství, přístup ke všeobecnému a odbornému vzdělávání a odborné přípravě, přístup ke zdravotním a sociálním službám, službám péče o dítě, přístup k ICT a internetu, 2) Přístup k cenově dostupným, udržitelným a kvalitním sociálním službám, jako jsou služby aktivní politiky zaměstnanosti a vzdělávání, služby zaměřené na osoby bez přístřeší, péči o děti a dlouhodobé služby sociální péče, 3) Mobilizace finančních prostředků na podporu iniciativ sociální ekonomiky a sociálního podnikání a 4) Budování kapacit a infrastruktury pro rozvoj sociálních podniků, zejména prostřednictvím vzdělávání o sociálním podnikání, vytváření sítí, vývoj národních nebo regionálních strategií ve spolupráci s klíčovými stakeholdery, poskytování služeb pro rozvoj podnikání a snadnější přístup k financování. Výsledky k oblasti sociálního podnikání přitom odpovídají výsledkům panelu mezinárodního.

V rámci **evaluačního úkolu 2** „Vyhodnoťte současné pojetí inovativnosti v OP LZZ a v ESF v zahraničí a navrhněte vhodné vymezení inovativnosti v kontextu aktuálního stavu implementace OP

[1] Podle: „Vienna Declaration: The most relevant topics in social innovation research"; finální text dostupný na: http://www.socialinnovation2011.eu/wp-content/uploads/2011/09/Vienna-Declaration_final_10Nov2011.pdf

LZZ" je zdůrazněno, že zásadní charakteristikou sociálních inovací je **význam sociální interakce**, která je sama o sobě inovačním výsledkem, protože vytváří sociální kapitál. Interakce zahrnuje participaci a spolupráci různorodých aktérů a stakeholderů a empowerment beneficientů, tj. inovace je vytvářena a šířena s jejich účastí. Kvalita interakce ovlivňuje udržitelnost inovací a její šíření (upscaling). Oproti tradičnímu pojetí inovací v Lisabonské strategii se objevuje důraz na přímé propojení mezi ekonomickou a sociální dimenzí inovačního rozvoje a oblast sociálních inovací se stává doménou inovační politiky. Význam podtrhuje (vedle dalších priorit) Strategie Evropa 2020 (a především její pilířová iniciativa Inovační Unie). Mobilizují kreativitu při vytváření řešení a lepším využití zdrojů, podporují inovační a učící se společnost. Přitom všechny typy aktérů mohou být inovativní při tvorbě produktů a služeb, které vytvářejí a nebyly v rámci EU identifikovány překážky přenosu zahraničních přístupů do ČR, resp. tyto překážky jsou řešitelné v procesu přizpůsobení (lokalizace) domácím potřebám a omezením. Vzhledem k přetrvávajícímu zaostávání ČR v rozvoji sociálních inovací za vyspělejšími zeměmi (na straně inovační poptávky i nabídky) je však současný rozsah podpory mezinárodní spolupráce a její význam nedostatečný. Klíčovým je pak prvek **hodnocení sociálních inovací**, který lze rozdělit na 1) identifikaci inovačních charakteristik projektů (a jejich skupin), což úzce souvisí s procesem hodnocení; 2) hodnocení přínosu (tj. sociálního impaktu projektu, skupiny projektů nebo programu); přičemž obě hlediska spolu přitom souvisí. Pokud však sociální inovace není explicitním cílem, jako je tomu nyní v OP LZZ, není ani specificky evaluována.

V rámci šetření v souvislosti **s evaluačním úkolem č. 3** „**Identifikujte inovativní projekty** a jejich produkty, rozdělte je do tematických oblastí a vyhodnoťte míru uplatňování inovativnosti v oblastech podpory OP LZZ" byla zvolena **metodika**, která odkazuje na tzv. charakteristiky inovativních projektů. Pro účely šetření byl vytvořen vzorek projektů, který bral v úvahu typ programu (CIP EQUAL, OP LZZ), prioritní osy a oblasti podpory, výsledky věcného hodnocení, stavy projektů (zejména přijat-nepřijat) a v neposlední řadě též fázi realizace, a to s ohledem na návaznost na terénní šetření pro případové studie. K projektům následně expertním tým nastudoval všechny dostupné podklady a údaje a každému z projektů přiřadil hodnoty těchto charakteristik, tj. bylo možné přiřadit 0-2 body celkem ve 12ti sledovaných **charakteristikách**: potřebnost, komplexnost, novost, zlepšení, proces (průběh a efekty realizace), cílové skupiny (a jejich zapojení), partnerství, udržitelnost, iniciaci (vliv na další aktivity) a evaluaci. V rámci CIP EQUAL bylo následně vytipováno 6 velmi inovativních projektů, v rámci OP LZZ celkem cca 30 projektů z různých oblastí podpory, zejména pak z 3.1 s ohledem na speciální plošné šetření v rámci výzvy 30 zaměřené na sociální podnikání. V rámci šetření byly jako nejinovativnější identifikovány projekty v rámci výzvy 30 (sociální podnikání). Tento výsledek byl nicméně předvídatelný vzhledem k tomu, že již samotná definice sociálního podnikání předpokládá inovativní přístupy, a to vč. splnění formálních pravidel, která mají tento přístup dále stimulovat. Dále byly identifikovány inovativní projekty zejména ve vzorcích v oblastech podpory 3.3 (Integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce), 3.2 (Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit) a 3.1 (Podpora sociální integrace a sociálních služeb). V dílčích případech pak bylo zjištěno, že podpořené projekty nebo postupy fixované ve formě žádosti mají velmi blízko k aktivitám sociálního podnikání, pouze s tím rozdílem, že využívají odlišnou institucionální formu, tj. nesplňují formální pravidla pro sociální podnik.

Na základě širšího výběru bylo následně vybráno celkem 16 projektů reprezentujících dobrou/slibnou praxi pro zpracování podrobných případových studií popisujících projektový i inovační cyklus, a to v přímé vazbě na **evaluační úkol č. 4** „Zpracujte metodologii hodnocení kvality inovativních projektů a produktů a pro každou tematickou oblast zpracujte jednu případovou studii na realizaci inovativního projektu, který představuje příklad dobré / slibné praxe". Sborník tvoří samostatnou přílohu této zprávy.

V rámci **evaluačního úkolu č. 5** „Vyhodnoťte **Databázi produktů ESF** jako nástroje pro šíření a prosazení inovativních produktů a na základě hodnocení navrhněte její úpravy" byl proveden informační audit a Databáze produktů ESF **dosáhla pouze průměrných výsledků**. Uživatelské rozhraní působí zastarale a trpí dílčími pochybeními v oblasti plynulé a přehledné navigace vč.

nejednotného využívání grafických prvků a spatně rozvrženého navigačního menu. Současný stav databáze produktů ESF je pak hodnocen jako neuspokojivý i po obsahové stránce (zpřístupněné produkty) a vzhledem k užitné hodnotě a z ní vycházející návštěvnosti uživatelů. Je třeba nového promyšlení celkového smyslu a poslání tohoto portálu. Mezi **navržená opatření pak patří:** zvýšit uživatelskou přívětivost portálu (vč. odstranění dílčích chyb), zjednodušit jazyk; zavést nový systém výběru a schvalování produktů; otevřít systém nejen pro produkty, ale rovněž pro projekty; rozšířit spektrum zveřejňovaných informací; a přidávat příklady dobré praxe a příběhy. Další vývoj databáze musí nicméně zohlednit doporučení směřující k vytvoření **inovační platformy**, která by měla kromě zvyšování znalostní intenzity inovační nabídky, tj. povědomí o sociálních inovacích, realizovaných přístupech a zkušenostech, být také napojena na aktivity expertizy a jejího šíření (studie, analýzy, konference, workshopy, semináře, včetně jejich on-line forem a prezentací). V neposlední řadě je třeba uvést, že její obsah by měl být spravován jednotkou s dostatečnou expertní kapacitou, nově vytvořeným inovačním centrem.
Závěrem řešení **evaluační úkol č. 6** Proveďte evaluaci dopadů CIP EQUAL je série zjištění, že přestože žádný z identifikovaných inovativních projektů nedosáhl do fáze vyvolání společenské změny, řada projektů překročila fázi realizace, tj. že intervence umožnila šíření sociálních inovací, resp. dílčích produktů jakožto výstupů daného projektu. Zároveň projekty vedly k budování kapacit na straně příjemců a mají přímý vliv na organizaci a lidské zdroje. Byly identifikovány dopady zejména na úrovni spolupráce a zapojení místní správy a samosprávy, případně lokální komunity, ať již má podobu formálního uskupení nebo neformální dlouhodobé spolupráce. V rámci budování expertních kapacit a zvyšování povědomí o sociálních inovacích by bylo vhodné navázat na projekty CIP EQUAL a pokusit se aktivizovat projektová partnerství minimálně v rámci budování inovační platformy.

V samostatné technické příloze jsou pak předloženy všechny dílčí analýzy společně s výsledky dotazníkových šetření a detailní metodikou hodnocení míry inovativnosti projektů OP LZZ a CIP EQUAL. **Evaluační úkol č. 7** „Navrhněte systém implementace inovativnosti v dalším programovacím období a zpracujte metodologii (příručku) pro realizátory inovativních projektů" je předložen **v podobě samostatných součástí této závěrečné zprávy**, kterými jsou:

Návrh systému implementace inovativnosti (příloha 6), který v první části obsahuje východiska implementace podpory sociálních inovací systémového a strategického charakteru s důrazem na její kompetenci a význam jejích principů, tj. co a proč je při implementaci důležité, a dále doporučený postup zavedení systému implementace v jednotlivých krocích v budoucím programovém období. Druhá část podrobněji rozvádí možné přístupy k naplnění principů implementace a jejich doporučená nastavení. Třetí část zahrnuje klíčové pojmy tématu sociálních inovací a jejich strategický a regulatorní kontext v podobě známé v době vytvoření dokumentu, tj. v srpnu 2012.

Sborník dobré praxe inovativních projektů (příloha 7) prezentuje celkem šestnáct případových studií inovativních projektů identifikovaných v rámci řešení evaluačního úkolu 4. Každá ze studií obsahuje základní informace o projektu (cíle, aktivity, dopady atd.), popis inovace a bližší specifikaci charakteristik inovace, popis cyklu inovace, mainstreaming a dopady inovace. Součástí případových studií je rovněž schéma znázorňující teorii změny, realizaci projektu a jeho dopady.
Příručka pro realizátory inovativních projektů (příloha 8), jejímž cílem je seznámit (potenciální) žadatele o veřejnou podporu se základními pojmy a možnostmi přístupu při tvorbě a realizaci projektů v oblasti sociálních inovací. Příručka objasňuje základní pojmy konceptu sociálních inovací a jejich projektové realizace a širší (strategický a regulační) kontext.